

T A R İ H VESİKALARI

Sayı: 12

Nisan 1943

Cilt: II

MORA İHTİLÂLİ TARİHÇESİ VEYA PENAH EF. MECMUASI

[c. II. sayı: 11, sahife 400 den devam]

لا توفى الامانة غير اهلها [1] Nitekim Mora ihtilâline mumaileyh sebep-i müstakil olub bunca ümmet-i Muhammed telef olub emvâl ve eşyaları giriftâr-i dest-i küffar olmakla esbat-ı benî-İsrâil misillü sergedân vadi-i hayretde bî-dermân kaldılar اكرموا اولادكم بالكتابة ان الكتابة اهم الامور Ekrimû evlâdeküm bil-kitâbeti innel-kitâbete ehemm ül-umûr lâmiasınca devletlerin esası bu zümre olmalarıyla ziyâdesiyle dikkat farzdır Zirâ haccân nâehl olunca devletlerin nizâm ve erkân ve kavaid ve şürûtunda tagayyür-i küllî hâlel irâs ider ve bu rütbeler tahrir olunduğu üzere aziz ve muhterem ve müteber tutulmakla umûrlar dahi aziz ve muhterem olur Bir müddet Devlet-i Aliyyenin hizmetinde olmayub ve zatında istidadı olmayanlara âhar rutbe dahi virilmek câiz değildir Bâhusûs taşra halkı biemannihim باجمعهم nâmus-i saltanat nedir fark itmez ve ayanlık ile melûf olub çiftçiler beyza ve ducace getürmeleriyle ol lezzet dîmağlarında kalub ve birbirlerine olan nefsâniyet-i dihkane kibri kendülerine tabiat olmakla her nedentü pâye verütbe virilse fark eylemeyüb yine kadimî hal ile şugulden hâli olmazlar ve o makuleler nâmus-i saltanat ve sahib-i delet ve veliyyün-niam ve Sadreyn ve Defterdar ve Reis ve Kethüda-i Sadr-i Âli ve gayrilerini fark etmezler ve hakikat nazariyle nazar olunsa futûhât ve devam-i Devlet-i Aliyyeye sa'y itmiş olanlar ekserileri ricâl-i Devlet-i Aliyyeden ve sarây-i hümâyun hademesinden vezaret virilen zatlar ide gelmişlerdir Bu mahalde Coğrafyaya dâir fakirâne birkaç kelâm gûlk - güzâr-i iş'arına cesaret olundu Düvel-i Nasârâ devletlerin (?) kavmi mütecessis ül-umûr olmalarıyçün daimâ bu fenlere ihtimamları kıyasdan efzûn olub leyl ü nehar coğrafya kütübünün tevfirine ihtimam iderler maahazâ kasr ül-akl olup perde-i cehâlet ve kasvet-i kalbleriyle dîde-i bâl-i basiretleri mahcub iken ihtimam itmeleriyle yeni dünyayı bulub ve Hind-i şarkî sevahiline yol bulub Darçın adalarına varınca (ya kâdar) seyr ü sefer idüb berren ve bahren takviyelerine bâis bu fenlere tevaggul ile kemâliyle tahsil eylemelerinden olduğu zâhirdir Devlet-i ebed-peyvende göre bir nüsha fakîr ve ganînin destresi olmak için basma ile kütübün tevfirine sa'y ve ucuz baha ile bey' olunmak için kifâyet mertebe vezâif tayin oluna ve her kitab nısıf kâğıddan veya rubu kâğıddan varakı olur ise satırlarına göre dahi narh tayin oluna ve kenarında bahası madrub olub ol baha ile hey' oluna ve etrâf ü eknâfa neşr olunmalarıyçün teşebbüs oluna Kur'an-i azîm üş-şandan ve ahadîs-i nebeviyyeden maadâ kütüb ve tasvir-i akalîm ve hartalara varınca ve Yunan ve Lâtin ve İtalyan ve Fransa ve sair

[1] Bu arapça cümleden bir mana çıkarılmadığı için aynen yazılmakla iktifa olundu. Doğrusu şudur:

لا تؤد الامانة الى غير اهلها lâ-tüedd il-emânete ilâ gayri ehlihâ.

Coğrafyaları terceme ve basma hattıyla tab' ve temsiline himmet olursa menâfi-i bî-şumâr derkâr ve bu Devlet-i Aliyyede ekali (ekalli olacak) kebir daireli iki basmahâne ve tasvirhâne bulunmak vâcibe-i şân-i maali-nişanındandır ve bu takrib ile cümle âlem selef vakıalara ve kürevî-i arz u maya vâkîf olmalarıyla akl ü idraklara cilâ bahş tedbir ile mügayyer ve umûr-i âtiyeyi fark itmeğe istidad kesb itmeleriyle vazifeleri olan hal ü hizmete müdavemet ve herkes be-kadr-i hîş dekaik-i ahvâl-i âleme vâkîf olur ve bu sûretler ile dahi nâs başka olur ve sûret-i itaat dahi ziyâde olacak hâletdir Cennetmekân Sadr-i esbak Said Paşâ îânetiyle Reisülmuarıfın zat kürevî-i sıfatı (?) ulûm-i şettâ ile arâste ve fûnûn u maarif-i lâyuhsâ ile pirâste ve müşârûn bil-benân olan Flatûn-i sâni cennetmekân İbrahim Efendi ihtimamiyle ancak bir basmahane yapılub ona dahi hoşca himmet buyurulmadı Eğer himmet olursa kürevî dünyada nâyab olan fenler Âsitane-i aliyyede a'lâsı bulunacağı zâhirdir Düvel-i nasârâ bu makule fenler ve sanatlar ile kavmini idâre ve medâr-i maaşları ziyâde olmasına ve inkiyad üzere olmaları için ve mîrileri hususuna kimesneye girân gelmeyecek vechile teksirine ve refah-i bâl-i reâyâ ve kılâ'larının takviyetlerine leyl ü nehâr dikkat ve ihtimam idüb irâd-ı mîrî dört şeyden olur ise kimesneye girân gelmez Arzdan ve hayvanatdan ve eşcârdan ve meta'dan Acıkdan (açıktan) olur ise bilâ sebep defâtir tevzii ve sair gûne bir akçası girân gelür ve meşakkat ile kuvvetden (kuvveden) fiile gelecek umûr-i cesîme sanat ile bilâ-meşakkatin meramlarından ziyâde husûle getirülen ve ednâ mertebe umûrlarında ihmali caiz görmezler ve balâda zikr olunan umûrlarını sair umûrlarına tercih ve leyl ü nehâr müzakere ve istişareden hâli olmazlar Binaanaleyh Devlet-i Aliyye her hususa ednâ mertebe himmet buyursa sadhezâr memâlik-i mahrusa nizâm bulacağı ve bir kimesneye bir akça zulm olmayarak mîriye dahi irâd hasıl olacağı nûmayandır Cenâb-ı Hak her husûsun ahsen vech üzere husûlünde tevfiik-i aliyyesini bedraka-i refik eyleye âmin

Ahvâl-i ticaret ve metâ'

Fıransa ve İngiliz ve Venedik ve İspanya ve Anaboltan (?) ve Niderlanda ve bazan Nemçelü egerçi memâlik-i mahrusaya eşya getürüb akça alurlar Lâkin memâlik-i mahrusadan yine eşya alub ol akça ya cümlesi ya nısfı yine yerine terk iderler Ancak başkaları vardır şey getürür akça alur ve memâlik-i mahrusadan bir şey almazlar akçayı vilâyetlerine götürürler kürkler bu nevidendir galiba külliyyen tedbir kabul itmemek gerekdir Ancak kürkün münasib olan envamı tariflerince

erbâb-ı merâtibe tahsis ve maadalarından merd ü zenden men' oluna ve zecr oluna ve taşralara dahi evâmir-i aliyye ile vülât ve hükkâm ve zabitân ziyâdesiyle teftiş oluna ve tehdid idüb mütenebbih olmayanlardan cerime dahi alınmasına ruhsat virilüb eğerçi tecrim yazıktır lâkin hakikatına nazar olunsa sevab ve ecr-i azîmdir olub tah-tında menafi-i bî-şumar derkârdır Merd ü zenden men' oluna Havâss ü avâma cümleye hudud vaz' oluna Gerek kürk gerek sâir kumaşlar için hudud vaz oluna ve hududu hâvi bir risâle dahi tertib oluna ve bas-ma hattıyla tab' u temsil ve taşralara dahi neşr oluna Ve nâ-erbâb el-eyvm giydikleri kürkleri ve kumaşı zararları olmamak için bey' iderler Giymeğe erbabı olanlara bir mikdar dahi zarar olur ise bir def'ada ol-muş olur Ve nefs-el-emr taşra halkının ekserileri bu nizamı isterler Bir dahi Yemen kahvesine virilen akça külliye zayi olur Cenab-i Hak Dev-let-i Aliyyeye bir mahalle garsını mukadder eyleye Elli seneden berü Mısır ve Basra ve Kuds-i şerif havâlilerinde gars olunsa şimdiye kadar olmuşidi Sirâ Fransa burhandır Yüz yirmi senedir Amerika'da gars idüb bî-nihâye akça alurlar Bir dahi Hind kumaşı ve şâlileri ve destarları ve kuşaklar külliye men' ve yasağ-i ekîde ve şedîde ile yasağ oluna Beş yüz gurusluk kuşak ile iftihar iden kimesnede mikdar-i zerre akl yokdur Beş gurusluk kuşak müsavidir Kırk elli seneden mukaddem dahi bu devlet idi kumaş husûsunda bu ihtişam yoğidi ve kibara hidmet iden hüddam bir mikdar şey' intifâ' idüb bir kaç sene içinde medâr-i maaş peyda itmek icab iderken anlar varınca bu makule kumaşları geyüb kesb itdikleri akçayı bu makule kumaşlara virmeleriyle anlar dahi bu makule kumaşları giyenleri kimesne hidmetkâr olmaya ve intisab üzere olanlara dahi ittifakî cevap virilüb fimâba'd bu makule kumaş giymemek üzere hidmetlerine istihdam eyleyeler Mütenebbih almayanları kapularından tard eyleyeler Mora ve Rumeli'de kıyyesi otuz kırk guruşa deşte-i penbe i'mâl olunur Bu deşteden destâr imâl eylemeleriçün bâ-fermân-ı âli gerek memalik-i mahrusa ahâlileri gerek Asitâne-i aliyye ahalileri tehdid ve terğîb olunalar Ve müddet-i kalîlede Hinde mümâsil destarlar imal olu-nacağına iştibah yokdur Zira Hind cânibine giden akça kıyâsdan efzûn olub ta'daddan hâric ve bir kaç sene bu hal üzere kalur ise âmme müflis olacıkları zâhirdir Bundan başka beş yüz gurusluk kuşağı kuşanmağa herkesin irâd ve kisb ve ticaret-i muayyenesi vefâ itmemekle lâbüd zulme (zalemeye olacak) munhasır olur ve âlem perde-i edebi yırtub itmeyecekleri (etmiyecekleri) kalmaz Binaenaleyh sair kumaşlar dahi oldukca memâlik-i mahrusada i'mâli için bâ-fermân-i âli terğîb olunalar Ve Tunus'dan طوسدن gelen büyük şallar hilâli şallar memâlik-i mahru-sada i'mallariçün himmet oluna Bir devlet ve kavmi ne zaman zengin

olur Memâlik-i mahrusasından hasıl olan akçadan başka sanat ve mahsulât ile âhar taraflardan mal celb olunacak tariflere teşebbüs ve kumaşları vilâyetlerinde i'mâl etdirilüb akçaları âhar iklimine gitmemekle zengin olurlar ve Hind kumaşları külliyyen yasağ olmağla lâyüad akçanın telefden siyânet olunacağı zâhirdir ve isga itmeyenler ziyadesiyle zecr olunalar mutlak kimesne giymeyüb ve tarîk ve mertebelerinden tenkil dahi olunalar zira sefâhâta سفاهاته akça vefâ itmemekle ve zulme ve cerrarlığa münhasır olmamağla dünya elden gider ve aleyh it-tevfik.

Evsâf-i metâ' ez berây-i zarar-i hâss u âm ve sâir

Yapağıdan ve penbeden ve harirden i'mal olunan metâ' her ne denlü balıhu olur ise zararına cümle dünyanın halkı şerik değıllerdir ve zararı âm ضرری عام değıldir hasdır zira bu makuleden olan eşyayı alan ile satan beynindedir bey' iden faide görür işтира iden zarar görür Ancak sîm ü zerden tel ve kılubudan (kılaptan) i'mali kürevî dünyada mevcut olan benî - âdeme ve bundan sonra tevellüd idenlere zararı racidir Ne vechiledir sual vârid olur ise akçanın killeti olacağıındandır zirâ kürevî dünyada her ne kadar maadin sahibi mülûk ve emîr var ise memleketlerinde bir senede ne mikdar sîm ü zer ihrac olunur defterlerinden malûm olur Bu takdirce bir senede ne mikdar tel ve kılubudan ve sırma i'mal olunur hisab olursa bieyyi vechin kân ihrac olunan maadinden ziyâde olması melhuzdur Binaanaleyh fimâba'd tel ve kılubudan ve sırma i'mal olmak üzere cümle mülûk ve ümerâ ittifak idüb men' itseler âmme pesendide idecek bir işdir ve tel ve kılubudan ve sırma i'mal iden erbâb-i sanayi' taayyüşleriçün penbe ve yapağıdan ve harirden kumaş nesc idüb ve üzerlerine nadide nakışlar ile tezzeyyün (aynen) idüb ve bu makule kumaşların zir'ası (zirâ olacak) yüzer guruşa dahi bey' olursa zarar dinmez zira bayi' ile müşteri iki âdem beyninde olacak faide ve zarardır ve zararı âmmeye raci değıldir ve bu takrib ile sîm ü zeri bu gûne telefden siyânet ile çok mâna vardır zira tahmin-i fakirânem üzere bir müddetden sonra akçanın ziyâde killetine bâis olacağıından ve âlem sefâhâta سفاهاته harîs olduklarından envâ-i fesâdı irtikâb ideceklerdir ve dünya tavrında çıkacağıına iştibah yokdur Maahazâ mukaddemâ bu kadar i'mal olunmaz iken şimdiye kadar dünya dahi fena olurdu Ancak iklim-i Amerika zuhûriyle ne'vamâ çok (çok) sebep ile dünyanın i'marına ve imdadına hilece (haylıca olacak) yetişüb şimdi ise evvelden bir kaç kat ziyâde i'mal olunmağla ve dahi bundan sonra Hristofili Kolombo ve Amerka-i saniye olmamak gerekdir ve bu telef Allâhü a'lem mugâyir-i rizâ-i Bârî ve şeriat-i teammudîdir(?) ve bu husûsa cümle mülûk ve

ümerâ ittifak itmedikleri halde ni'm el-matlûb fakat Devlet-i Aliyye'de tel ve kılabudan ve sırma i'malini men' olunmakla memalik-i mahrusenin sîm ü zeri yerinde kalur Kezalik sikke-i hasene-i hazret-i tâcdârîden olan guruş ve sâir beyaz akça bahasını tutmamakla âhar mahalle gitmez Lâkin İstanbul zer-i mahubub ve Mısır âhar mahalle gitmemek için rayicini ziyadece idüb yahud bir mikdar altununu noksan idüb kezâlik funduk altını beş gürüş karardır Lâkin altununu bir mikdar noksan idüb hulâsa gerek cümle envaı altunlar ve beyez akçamızın sîm ü zerleri bahasını tutmaya Böyle olunca âhar diyâra gitmez Saniyen Âsî-tâne' de ve memâlik-i mahrusede kimesne bozub kuşak ve bilazik (bilezik) yapmaz ve bu sebab ile sikke-i hasene-i hazret-i padişahî bir yere gitmez ve bozulmaz ve tel ve kılabudan ve sırma men' olunmaz ise bâri akçanın bahalarını tahrir olunduğu üzere ziyâde idince bozmağa elivermez Lâkin ham sîm ü zer ve i'mal olunmuş kuşak ve racet (aynen) ve sair ve tel ve kılabudan ve sırmanın bahaları şimdiki halde fûrûht olunduklarından bir akça ziyâde fûrûht olunmaya ve bir dürlü terakkiye ruhsat ve riza verilmeye ve bu nizam dahi elvirür akçamız diyâr-i âhara gitmez ve kimesne bozub şey yapamaz ve lâkin meskûk akçaya bu nizamların dahi lûtfü yokdur velev zer-i mahubub ve funduk onar guruşa çıksa Venedik altını on beş guruşa çıkar maa hazâ bu akça Venedik'in kendü sikkesi iken Venedik'de yüz elli beş paraya rayicdir beşart-i ân ki Nemçe dökmesi tebdil olundukda dökme yetmiş yedi buçuk paraya alınur Ziyade revacına ruhsat vermez Böyle oldukda dikkat lâzımdır Venedik altını beşer guruşa rayic olmak üzere ve Macar altını beşer guruşa yahud rubu' noksanına ve Nemçe dökmesi ikişer guruşa yahud doksanar paraya rayic olmak üzere dikkat oluna Ve Nemçelünün bundan bir iğbirarları olmamak gerekdir ve bu nehc üzere nizamları virilür ise azim iş olur ve bu takrib sikke-i hasene-i hazret-i cihanbânî âhar mahalle gitmez ve kimesne bozub şey yapmaz ve kenarı bırakılmış altunlar rayici külliye men' ve yasağ oluna Darbhâne-i Âmireye getürsünler deyü ziyadesiyle tehdid oluna Vülât ve hükkâm bu babda küllî ihtimam eylemeleriçün tehdid olunalar Fimâba'd bir mahalde rayic olmayub ve ideri bulunur ise vülât ve hükkâm tecrim eyleyeler ve her ne mahalde var ise bahaları ta'yin oluna ve muhasıllar ve voyvadalar ve gümrük ümenâları ve sarraflar alub Darbhane-i Âmireye tesyir eyleyeler ve akçamız ber minvâl-i muharrer hıfz olunca âhar mahalle eşya işтира' olunmakla fakat mahsulât bahamız ya cümle ya nısfı gider ve Venedik altını ve Macar ve Nemçe dökmesi tahrir olunduğundan bir akça ziyade revaclarına riza virilmeye ve isga itmeyen sarraf ve bazirgân ziyadesiyle te'dib oluna ve evamir-i aliyye

yahud hutût-i şerîf-i mevhibet-redîf ile vülât ve hükkâm ve zabitan tehdid oluna ve bu makule itaat itmeyenlerin akçalarını mîrî için meccanen zabt oluna mutlak kuvvetden (kuvveden) fi'le getirile ve Mısır ve İzmir ve Şam ve Haleb ve Basra ve Bağdad ve Mekke-i Mükerrreme'ye devlet mübaşirleri gidüb bir müddet meks eyleyeler vülât ve hükkâm ianetleriyle devamına ihtimam eyleyeler ve her sikke Darülhilâfe'de rayic olduğundan bir mahalle bir akça ziyade rayic olmaya ve Mekke Şerifi Hazretleri tehdid oluna ve bir devlet mübaşiri Mekke-i Mükerrreme'de eyyâm-i vâfire meks eyleye Zirâ bazirgânlar ve hüccacın getürdükleri akçaları Hindîler ve Yemenlû eşyalarını fûrûht eylemeleri için ağır baha ile almaları hîlelerinden nâşidir Altunları ve dökmeleleri celb için ziyâde baha ile eğirçi bazirgânları itma' iderler Ancak ziyâde virdikleri mıkdarı bey' idecekleri eşyanın üzerine zamm idüb bey' iderler ve memâlik-i mahruse ahâlilerine zarar olduğundan başka hem ziyâde malımız diyâr-i âhara gider hem Hindîler ve Yemenlû ahmaklığımıza imza çekerler Kendü toprağımızda keyfe mâyeşâ' böyle nizâmî vermemek şeyndir Binaenaleyh akçaların revacını ta'yin ve Dârülhilâfedeyi râyic oldukları üzere her tarafa böyle râyic olalar Bir akça ziyadeye ruhsat verilmeye peyderpey tahdid oluna ve balâda tahrir olduğuy üzere cizye ve mukataatın nizâmına himmet buyurulur işe nizâmdan sonra emvâl-i mîrî poliçe ile gönderilmeyüb hazîne (ile) gönderile Ve hazîne policeden ucuzdur Ve emvâl-i mîrî bir tarafa gitmez Hazîne-i hümâyûna gider ve ağır akçalar Darbhâne-i Âmirede tekrar kat' olunca faide mîrîye kalur Şimdi bu faide (yi) sarraflar ve bâhusûs Yahudi cinsi ider ve fîmaba'd Firengistân caniblerinden cedîd bir sikkeleri zuhûr iderse dikkat ile vezn oluna Revâcını bir dereceye ta'yin oluna ki gümüşi yeya altını müceddeden akça kat' olunsa faidesi kalmak üzere ve bizim akçalarımıza dahi tahrir olduğuy üzere dâimâ dikkat oluna ki nizâm-i mezbûr dâim olub bir dürlü halel bulmaya Reça'na ilâ sadadına رجعتنا الى صدادينا (aynen) Ber minvâl-i muharrer Hind kumaşını külliyyen men' ve def'ine himmet oluna ve dahi âmme meygede-i gâflet ile sermest olmakla bakır tombağı gümüş bahasına alurlar ne safâsı vardır Bâri gümüşden idüb hîn-i iktizada üstâdiyesi zayi olur Çok galfet ve kezâlik Saksonya nargile ve tabakları girân baha ile olub ve fincanları kiremid türabından farkı yokdur Bâri Kütahye'nin cevheriyeti vardır Zamâne halkı ekserileri rahat ve safâ nedir bilmez ve neden olur alim-Allâhu taalâ fark itmezler Birisi hemân nasiyesinde bir kara kosa rüsümdür (?) deyü karayı kor Ruhanî gurab غراب (?) çekdiğini fark itmez ve ekser itdiklerini safâ için eylemeyüb emsâli görsün deyü ve eğer mücerred safâ için iderler ise mutlak gayri killet-i akla hükm

olunur Bu makule şeyler ve kumaş-i Hindî âdemi cesûr ve marifetli ve sair bir hulk ile mümtaz itmez Cenâb-i Hak Habib-i Ekrem hurmetine bu gafletlerden dahi ikaz eyleye âmin.

Evsâf-i hutût-i şerife ve evamir-i aliyye

Balâda tahrir olunduğu üzere nizamlara himmet buyurulur ise fimâ-ba'd nizâm ve tehdidât zımında şeref-riz-i sūdûr idecek hutût-i şerife ve evamir-i aliyye getürenler bir a'yân konağına nüzûl, emri mahkemeye gönderüb i'lâmını alurlar ve kimesnenin haberi olmamakla huzûr-i şer'de vücûh-i belde ve cümle eshâb-i çift ve arazi ve reâyânın Kocabaşları ve söz sahibleri ve metropolid ve peskoposları meucud oldukları halde kıraat oluna ve sicill-i mahfuza ba'd-el-kayd mûmza birer suret ihrac ve Kocabaşların sandukalarına hifz oluna ve ba'zı kazalarda nahiyeler olmakla nahiyelere dahi götürüb huzûr-i şer'de kıraat oluna ve bu vechile irâde-i aliyye taallûk buyurulur ise memâlik-i mahrûsede bir zulm kalmaz ve dünya müceddeden i'mâr olur ve bu vechile mîrî irâdî dahi ziyâde olacağına iştibah yokdur.

Evsâf-i medreseler ve kütübhâneler ve cevâmî'

Fil-asıl medreseler ve kütübhanelere ve cevâmî külliye iânet ve himmet Asitâne-i aliyye'ye oldu Asitâne-i aliyye'de ise lüzumundan ziyâde vardır Sahib-ül-hayrat olanlar memâlik-i mahruse bilâd ü emsârına bilâd-i Arnabudân'a varınca medreseler ve kütübhanelere ve cevâmî himmet buyursalar hem etrâf a'lâ ve ednâ ulûm-i şettâ ile arâste olacıklarından başka sevâbları dahi ziyâde olacağı melhuz olduğundan gayri Asitâne-i aliyye'de dahi kesret-i sohteyân olmayacaklarından başka telef-i zehâir dahi olmazdı.

Hâtime-i risale-i fakirânem

Muktezâ-i beşeriyet kâffe-i benî-âdem birer sevdaya mübtelâ olmalarıyle bu fakir i pür-taksirin sevdası cümleden ziyade ve bidâa-i acizânem cümleden dîn ve kemter ve bu makule noksan edâ ile risâlenin hâme-güzâr-i iş'arı hâl-i çâkerânemden baîd ancak tahrik-i sevda-i bî-meâlimiz hasebiyle tahririne cesâret olunmağla Hudâ-i müteâl cümlemizin taksiratlarını afv ü mağfiret eyleye bihürmeti seyyid-il-mürselîn Noksan bidâam ve perişâniyetimiz hasebiyle ta'birât ve takdim ve te'hir ve imlâsında vâki olan noksanımızı ulül-elbâb ve halîm ve kerem ü merhamet sahibleri safh-i cemîlileriyle setr ü afv buyurmaları vâbeste-i lûtf ü merhametlerine manuttur ve aleyh-it-tevfik.

Zeyi-i haber-i râhib

Rûm rehâbından (rahâbîninden) i'timad itdiğim kibri ihtiyar itmez bir rahib-i mercuvv ül-felâh-ı me'mûl üs-salâh Yunanca fenleri ba'-del-itmâm Lâtin ve İtalyan lisanları üzere dahi fen tahassülüne (aynen) arzu idüb ve Nemçe memleketlerine varub on beş sene kadar müddet meks ba'de-hû bin yüz doksan iki senesinde (1778) avdet idüb mülâkatımızda ol tar-
rafların tavr ü tarzları müzakeresi sebkat idüb doksan iki senesine gelince Rumeli'den firâr ve Nemçe ve sâir taraflara varub tavattun iden reâyâ beş yüz bine baliğ olub rüesâsında defterlerinde mukayyedir ve cümle Balkan yerlerini kasaba ve köyler ve çiftlikler idüb rahib-i mezbûr Devlet-i Aliyye'nin sadık ve gayretkeşi olmakla bükâ iderdi Âya avdet-leri mümkün değil midir deyü sual olunub Muhafaza iderler imkânı yokdur deyü cevap virmişidi Bakalarından sene-i maziyyede istimamız veya muhafazasıyçün Firengistanda olan nezâre (?) ta Nemçelü ref' idüb kimesne sebebini bilmez Fakîr-i pür-taksîr vâki ise derim ki bir hikmet yokdur Mücerred memâlik-i mahruseden giden reâyâ hududları başla-
rında kırk iki gün meks idince şâyed ehl-i islâm vükuf (?) olur ve men'ider deyü bilâ meks mürûr ve Nemçe memleketlerine gitmeleriyçün ref' itmişdir Başka sebeb olmamak gerekdir Rumeli reâyâ hâneleri kâşa-
ne-i bûm ü gurab olub bir sefer zuhûr ider ise reâyâ Devlet-i Aliyye'ye hizmet idecek halleri kalmayub murabahacılar dahi girân murabaha ile ribh aler-rihb kazaları ve kurâları harab idüb bir mertebe medyûn it-
mişlerdir ki bir dürlü edâya kudretleri yokdur Zalîmlerin ظالمین cebirlerinden halâs içün akça bulunca heman istidâne iderler Kaldı ki reâyâ cizye ve tekâlûf-i divâniyye içün karz akçaya muhtac ol-
mazlar tedricî edâ iderler istidaneleri heman zalîmlerin zulmiyye akça-
lariyçün olmağla bir reâyâ çiftlik ise subaşları ve çiftlik sahibleri voy-
vadalar vilâyet umûriyçün reâyâyâ karz akça virürler ise mani' değildir Bunlardan başkaları ferd-i vahid reâyâyâ karz akça karyece ve kazaca
bir akça virmeyeler deyü bâ-fermân-i âli tehdid oluna Virilsün deyü i'lâm ve mahzar gelür ise isga olunmaya Zalîmlerin ظالمین (aynen) işle-
ridir Zirâ memleketler elden gidüb kelâm-i fakirde sehv yokdur küh-i hakikâtdır Yanya cesîm medîne iken el-yevm reâyâsı firâr itmededirler Sene-i maziyyeden berü iyalleriyle külliyyetlü reâyâlar firâr idüb sual varid
olur ise bu kadar reâyâ firâr etmekle cizye malına noksan terettüb itmek iktiza iderdi Cizyedârlar noksanı sâir reâyâyâ tahmil ve günluk (aynen) tevellüd itmiş ve tevellüd idecekden cizye akçası almalarıyla noksan gelmez belki sene-be-sene ubûdiyetleri ziyâde oluyor ve aleyh it-tevfik.

(1778)

BİTTİ